

2012:1 • 26. juni 2012

Rettet 14. august 2012 kl. 12.00

Danmarks Statistik har efter offentliggørelsen beklageligvis konstateret fejl i tallene vedr. fordelingen mellem råstoftyper for 2011 indvindingen på havet. Rettelserne er markeret med rødt.

Råstofindvinding i Danmark 2011

Resumé: I 2011 blev der i alt indvundet 36,2 mio. m³ råstoffer, ekskl. olie, naturgas og salt i Danmark. Den samlede indvinding på land var i 2011 på 28,7 mio. m³, hvilket er 22 pct. højere end i 2010. I 2011 var indvindingen fra havbunden på 7,5 mio. m³, hvilket er 31 pct. større end året før.

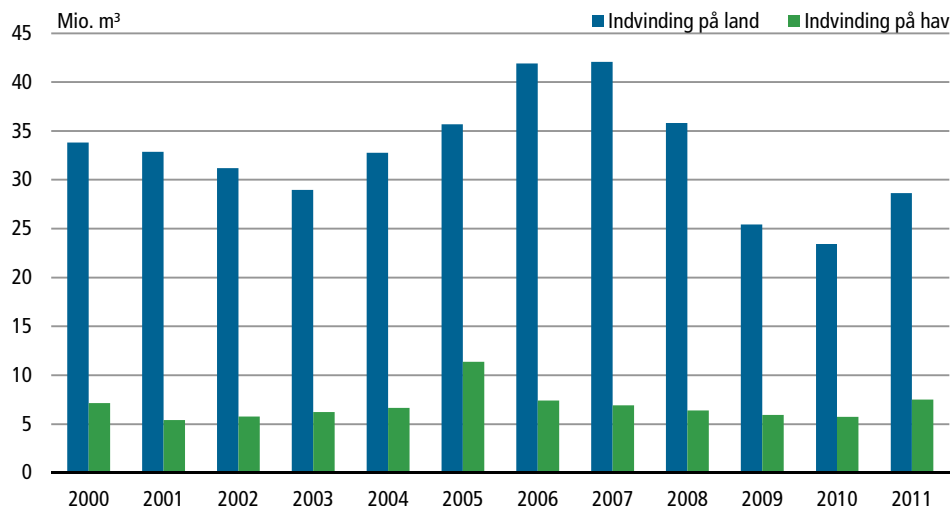
Kort om statistikken: Formålet med statistikken, er at belyse indvindingen af råstoffer på land og fra havbunden, fordelt efter kommuner og regioner.

1. Indledning

Den samlede indvinding var 36,2 mio. m³ i 2011

Den samlede råstofindvinding i Danmark ekskl. olie, naturgas og salt var på 36,2 mio. m³ i 2011, hvilket svarer godt til 6 m³ pr. indbygger. Råstofferne sand, grus, sten, kvartssand, granit, ler mv. reguleres iht. råstofloven. Loven lægger rammerne for indvindingen under hensyntagen til miljøet og de samlede råstofressourcer. Råstofindvindingen på landjorden administreres af kommunerne. Indvindingen fra havbunden administreres af Naturstyrelsen.

Figur 1. Råstofindvinding på land og hav

2. Råstofindvinding på land

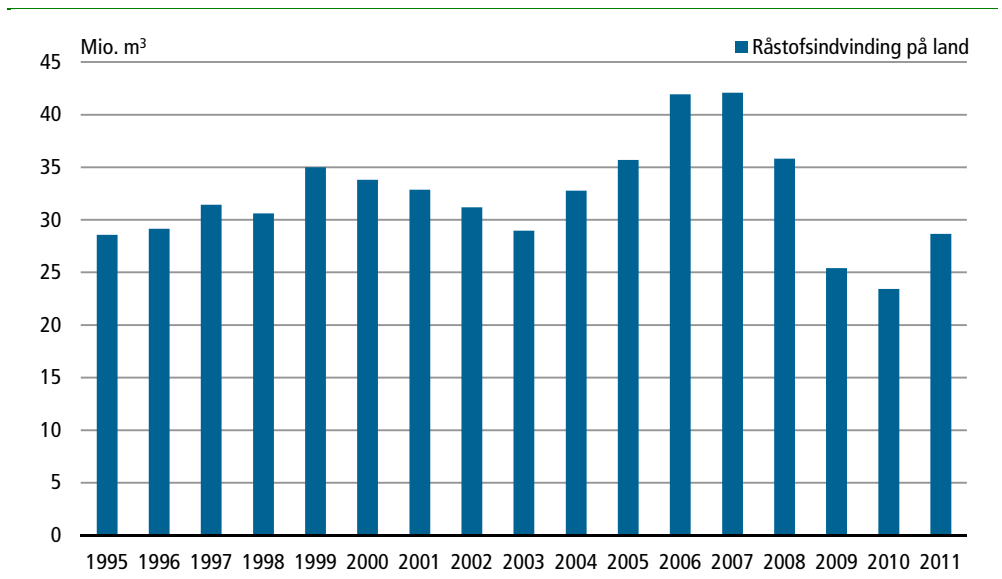
Der blev indvundet 28,7 mio. m³ råstoffer på land i 2011

Der blev i alt indvundet 28,7 mio. m³ råstoffer på land i 2011, hvilket er 22 pct. større end året før. I 1997 var den samlede landindvinding på 31 mio. m³, mens den i 1999 steg til 35 mio. m³, som følge af en større indvinding af sand, grus og sten til vejbyggerier. Fra 1999 til 2003 faldt den årlige indvinding af råstoffer på land fra 35 mio. m³, til 29 mio. m³, men var i 2006 og 2007 steget til 42 mio. m³, som følge af en større

byggeaktivitet. I den efterfølgende periode, 2008 til 2010, faldt indvindingen af råstoffer på land som en følge af den økonomiske krise. Først i 2011 er indvindingen igen steget bl.a. forårsaget af øget anlægs- og vejaktivitet.

Figur 2. Råstofindvinding på land

Størst indvinding af sand, grus og sten

Indvindingen af sand, grus og sten udgjorde 80 pct. af den samlede indvinding i 2011. Indvindingen af kalk og kridt udgjorde 8 pct. De øvrige råstofftyper blev kun indvundet i mindre mængder jf. oversigtstabel 1.

Oversigtstabel 1.

Råstofindvinding på land fordelt på råstofftyper

	Sand, grus, sten	Kvarts-sand	Granit	Ler	Plas-tisk ler mv.	Moler	Kalk/kridt	Tør/sphag-num	Øvrige	I alt
	1.000 m³									
1995	21 721	191	662	739	311	186	4 049	259	440	28 558
2000	27 587	479	199	788	313	227	3 405	247	563	33 809
2005	29 502	553	189	717	328	251	3 338	323	485	35 685
2006	35 239	496	186	788	420	236	3 912	336	312	41 925
2007	33 229	589	205	833	577	241	4 431	242	1 732	42 079
2008	28 852	467	192	655	337	252	3 075	145	1 845	35 820
2009	19 350	332	156	364	125	202	2 735	211	1 942	25 419
2010	17 714	346	144	346	179	199	2 510	173	1 819	23 423
2011	23 017	297	202	377	244	201	2 362	200	1 754	28 654

Øvrige råstoffer

Ud over de viste råstoffer i oversigtstabel 1, er der en mindre indvinding af sandsten, råjord, muld og klæg, samt andre råstoffer som indgår under betegnelsen 'øvrige' råstoffer.

Oversigtstabel 2.

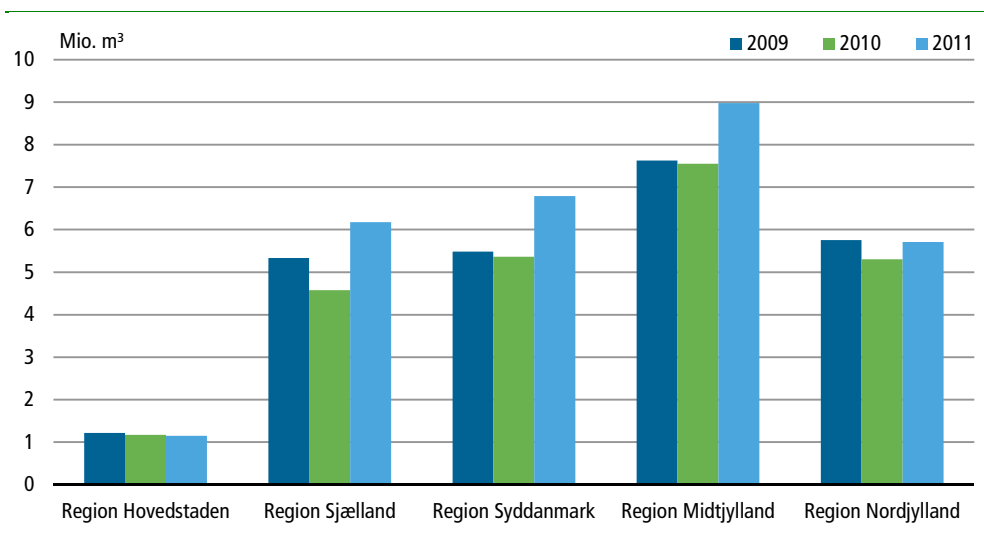
Råstofindvinding på land fordelt på råstofftyper og regioner. 2011

	Sand, grus, sten	Kvarts-sand	Granit	Ler	Plas-tisk ler mv.	Moler	Kalk/kridt	Tør/sphag-num	Øvrige	I alt
	1.000 m³									
Hele landet	23 017	297	202	377	244	201	2 362	200	1 754	28 654
Hovedstaden	835	-	202	10	-	-	1	-	11	1 060
Sjælland	4 867	-	0	2	7	-	484	-	819	6 179
Syddanmark	6 447	58	-	176	12	-	-	-	97	6 790
Midtjylland	7 348	240	-	102	224	82	60	37	823	8 915
Nordjylland	3 520	-	-	86	-	118	1 817	163	4	5 709

*Indvinding i
alle regioner*

Der blev indvundet råstoffer i samtlige regioner i Danmark i 2011. Indvindingen er ujævnt fordelt i landet, både hvad angår mængde og art, og afhænger af geologiske forhold.

Figur 3. Råstofindvinding på land fordelt på regioner

*Der indvindes mest i
Region Midtjylland*

Af den samlede råstofindvinding i Danmark i 2011 blev 31 pct. indvundet i Region Midtjylland. Region Hovedstaden var den region med den mindste indvinding, med blot 4 pct. af den samlede indvinding.

*Kalk og kridt
samt granit*

Hovedparten af indvindingen af kalk og kridt foregik i Region Nordjylland med 77 pct., mens 20 pct. blev indvundet i Region Sjælland. Granit blev kun brudt på Bornholm (Region Hovedstaden).

*Ler, plastisk ler, moler,
tørv
og sphagnum*

Der blev indvundet mest ler i Region Midtjylland med 50 pct. af den samlede lerindvinding. Ler blev hovedsageligt indvundet i Region Midtjylland og Syddanmark. Plastisk ler blev næsten udelukkende indvundet i Region Midtjylland, og moler i regionerne Midtjylland og Nordjylland. Tørv og sphagnum blev ligeledes indvundet i regionerne Midt- og Nordjylland.

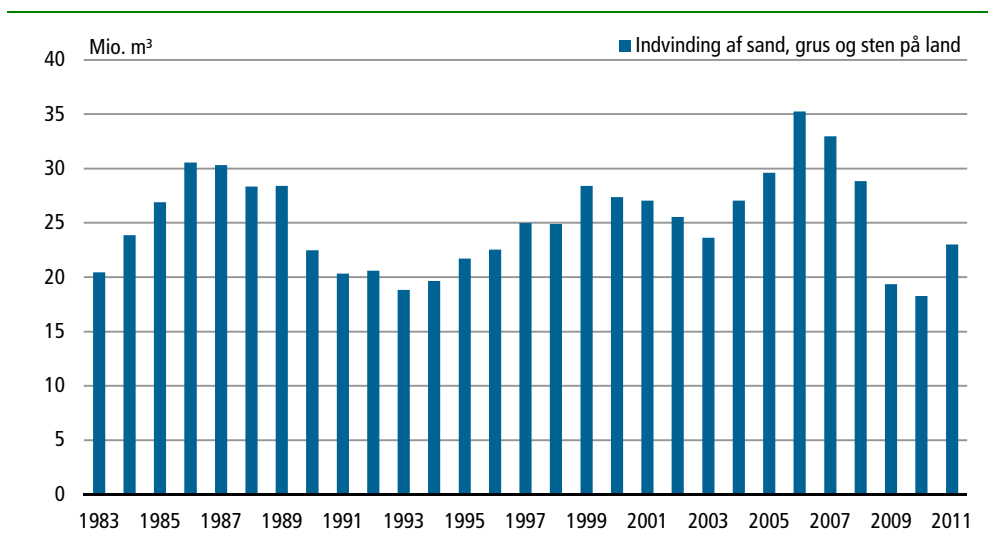
3. De enkelte råstoffer indvundet på land

3.1 Sand, grus og sten

*Lavt niveau for
indvinding af sand,
grus og sten*

Indvindingen af sand, grus og sten udgjorde 23,0 mio. m³ i 2011, hvilket er en stigning på 30 pct. i forhold til året før. Figur 4 viser udviklingen i indvindingen af sand, grus og sten fra 1983 til 2011. Efter en årrække med fald i indvindingen, fra 2007 til 2010, hvor 2010 havde ramt det laveste niveau siden 1983, er det først i 2011 at indvindingen af sand, grus og sten er steget igen. Niveaulet for indvindingen er dog stadig mindre end den var i 2007 og 2008. Udviklingen er tæt forbundet med aktiviteten i byggesektoren.

Figur 4. Indvinding af sand, grus og sten

Størstedelen af sand, grus og sten blev anvendt som anlægs- og vejmaterialer (73 pct.), og som betontilslagsmaterialer (22 pct.).

Oversigtstabel 3. Indvinding af sand, grus og sten fordelt på anvendelse og regioner. 2011

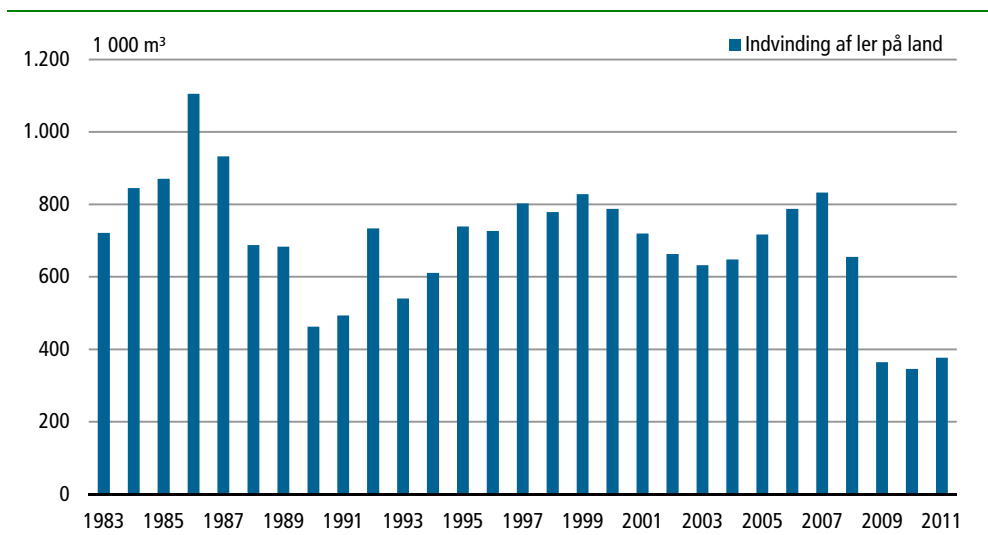
	Anlægs- og vej- materiale	Asfalt- materiale	Beton- tilslags- materiale	Anden anven- delse	Ukendt anven- delse	I alt
	1.000 m³					
Hele landet	16 894	705	5 144	235	39	23 017
Hovedstaden	800	0	35	-	-	835
Sjælland	3 255	308	1 185	109	10	4 867
Syddanmark	4 674	152	1 588	30	4	6 447
Midtjylland	5 899	64	1 369	12	4	7 348
Nordjylland	2 266	181	967	84	22	3 520

3.2 Ler

Der blev indvundet
377.000 m³ ler

Der blev indvundet 377.000 m³ ler i 2011, hvilket er en stigning på 9 pct. i forhold til 2010. Udviklingen i indvindingen af ler, er som for sand, grus og sten, forbundet med aktiviteten i byggesektoren.

Figur 5. Indvinding af ler

Ler anvendes
til tegl

Stort set alt ler, 96,8 pct., der er indvundet i 2011, er anvendt til tegl. Tidligere år har det ligeledes været omkring 96-99 pct., der er anvendt til tegl. Ler har ikke været anvendt til cementfabrikation siden 1988.

Oversigtstabel 4.

Indvinding af ler fordelt på anvendelse og regioner. 2011

	Tegl		Keramisk industri	Anden anvendelse	I alt
	Rød- brændende	Gul- brændende			
Hele landet	233	132	0	12	377
Hovedstaden	-	10	-	0	10
Sjælland	-	1	-	1	2
Syddanmark	115	62	-	-	176
Midtjylland	67	24	0	11	102
Nordjylland	51	35	-	-	86

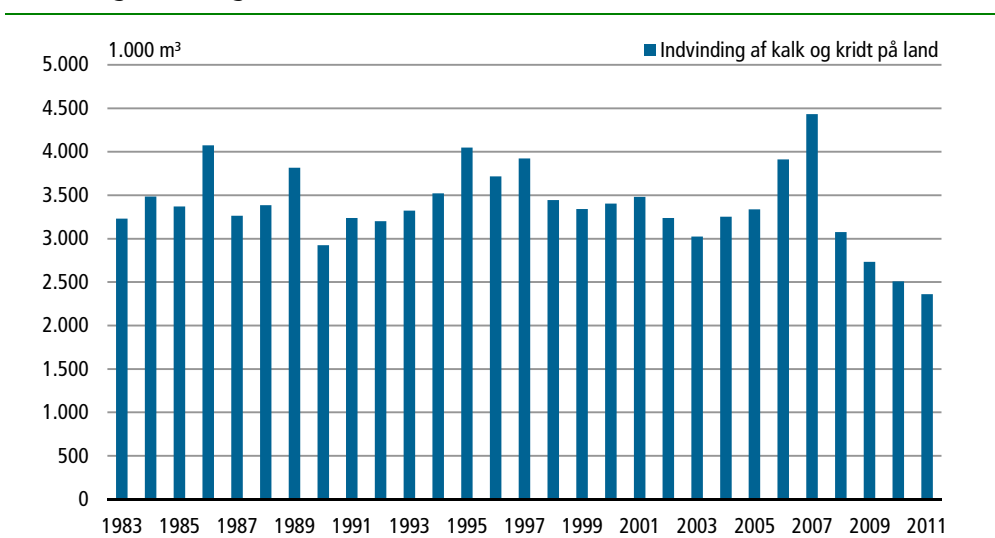
3.3 Kalk og kridt

2,4 mio. m³
kalk og kridt

Indvindingen af kalk og kridt udgjorde 2,4 mio. m³ i 2011, hvilket er 6 pct. mindre end året før. Kalken stammer fra Danmarks undergrund, og indvindingen foregår især i den nordlige og sydøstlige del af landet, hvor kalkundergrunden ligger højt. I perioden 1982-2008 har indvindingen af kalk og kridt stort set befundet sig i intervallet mellem 3 og 4 mio. m³, undtagen i 2007 hvor indvindingen lå på det højeste niveau i 25 år, med 4,4 mio. m³ kalk.

Figur 6.

Indvinding af kalk og kridt

Cement, jordbrugskalk
og papirfyldstof

62 pct. af indvindingen af kalk og kridt er anvendt til fremstilling af cement og 13 pct. er anvendt som jordbrugskalk, mens 10 pct. er anvendt til papirfyldstof.

Mange anvendelser

Kalk og kridt anvendes desuden som pulveriseret fyldstof i industrien. Pulveriseret kridt til fremstilling af papir er en stigende eksportartikel. Kalk og kridtfiller anvendes også i farveindustrien samt ved fremstilling af gummi, bygningsisolering og sukker. Endvidere benyttes mindre mængder kridt som foderkalk.

Oversigtstabel 5. Indvinding af kalk og kridt fordelt på anvendelse og regioner. 2011

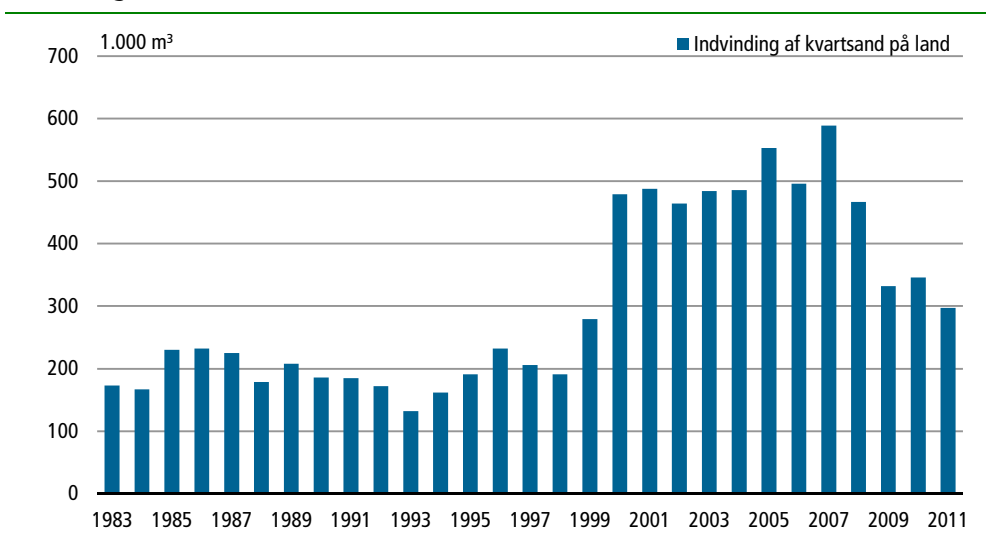
	Cement	Jord- brugs- kalk	Papir- fyld- stof	Røg- gas- filler	Brændt kalk/ hydrat- kalk	Indu- stri- kalk	Foder- kalk	I alt
	1.000 m ³							
Hele landet	1 465	305	247	91	31	79	145	2 362
Hovedstaden	-	1	-	-	-	-	-	1
Sjælland	-	56	247	50	26	46	58	484
Midtjylland	-	48	-	12	-	-	-	60
Nordjylland	1 465	200	-	29	4	33	86	1 817

3.4 Kwartssand

Indvindingen var på
297.000 m³ i 2011

Der blev indvundet 297.000 m³ kvartssand i 2011, hvilket er et fald på 14 pct. i forhold til året før. Indvindingen af kvartssand har i perioden 1982-1999 ligget i intervallet 130.000-280.000 m³, men steg i 2000 til 479.000 m³ og har siden ligget omkring 500.000. I 2009 faldt indvindingen dog markant. I 2011 blev kvartssand kun indvundet i regionerne Midtjylland og Syddanmark med en fordeling på hhv. 81 pct. og 19 pct.

Figur 7. Indvinding af kvartssand

Kvartsand benyttes i
byggeriet, til filtersand
og til sportsbaner

Kvartsand er en ren sandtype uden flint og med ringe indhold af mineraler. I 2011 blev 11 pct. brugt til filtersand, 28 pct. til betonsand af høj kvalitet og 14 pct. til støbesand i byggesektoren. Derudover blev der brugt 45 pct. til anden anvendelse, der hovedsageligt omfatter sand til sportsbaner etc.

Oversigtstabel 6. Indvindingen af kvartssand fordelt på anvendelse og regioner. 2011

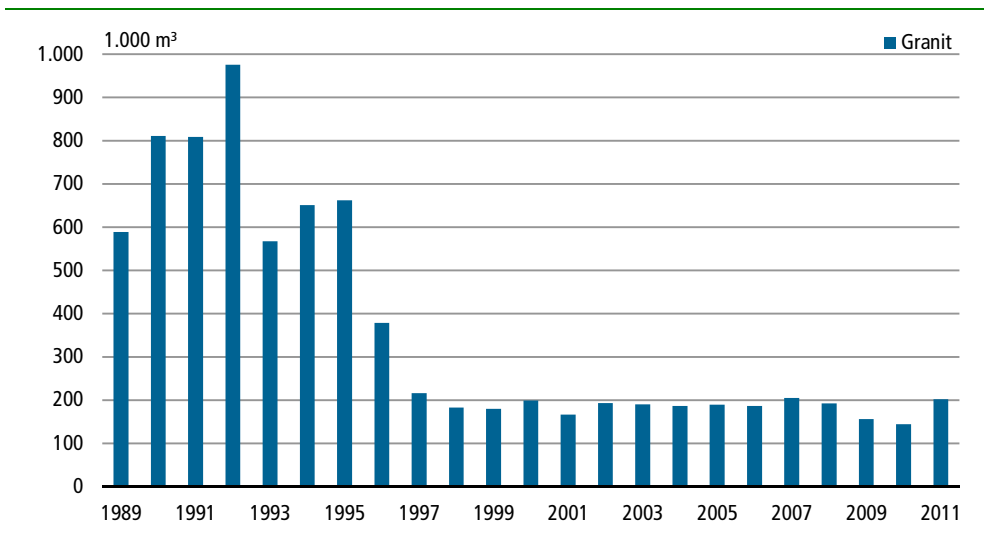
	Filter- sand	Beton- sand til byggeri	Støbe- sand	Sand- blæs- nings- sand	Anden anven- delse	I alt
	1.000 m ³					
Hele landet	33	82	43	4	135	297
Syddanmark	7	2	16	-	33	58
Midtjylland	27	79	27	4	102	240

3.5 Granit

Indvindingen af granit steget i 2011

I 2011 blev der indvundet 202.000 m³ granit, hvilket er en stigning på 40 pct. i forhold til 2010. Op igennem 1980'erne og frem til 1988 var produktionen af granit-skærver på et nogenlunde konstant niveau på ca. 400.000 m³ pr. år. Siden 1996 har granitindvindingen ligget stabilt mellem 170.000 og 200.000 m³ pr. år.

Figur 8. Indvinding af granit

Granit brydes på Bornholm

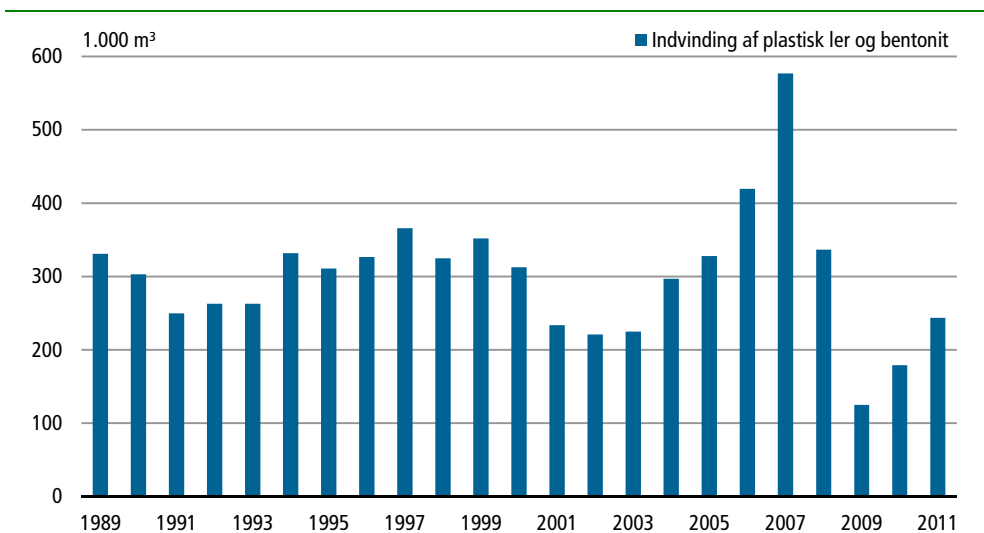
Klippegranit brydes på Bornholm. Det vigtigste produkt af granit er granitskærver til anvendelse som vejmateriale. Desuden produceres bygningssten og sten til havneanlæg o.l.

3.6 Plastisk ler og bentonit

Plastisk ler og bentonit indvindes i Region Midtjylland

I 2011 blev der indvundet 244.000 m³, hvilket er en stigning på 36 pct. ift. året før. Plastisk ler og bentonit findes kun i ganske bestemte områder. Indvindingen finder næsten udelukkende sted i Region Midtjylland. Det anvendes overvejende til fremstilling af ekspanderende lerklinker.

Figur 9. Indvinding af plastisk ler og bentonit

Oversigtstabel 7.

Indvinding af plastisk ler og bentonit fordelt på anvendelse. 2011

	Ekspanderende klinker	Membraner	Anden anvendelse	I alt
	1.000 m ³			
Hele landet	224	7	12	244
Sjælland	-	7	-	7
Syddanmark	-	-	12	12
Midtjylland	224	-	-	224

3.7 Moler

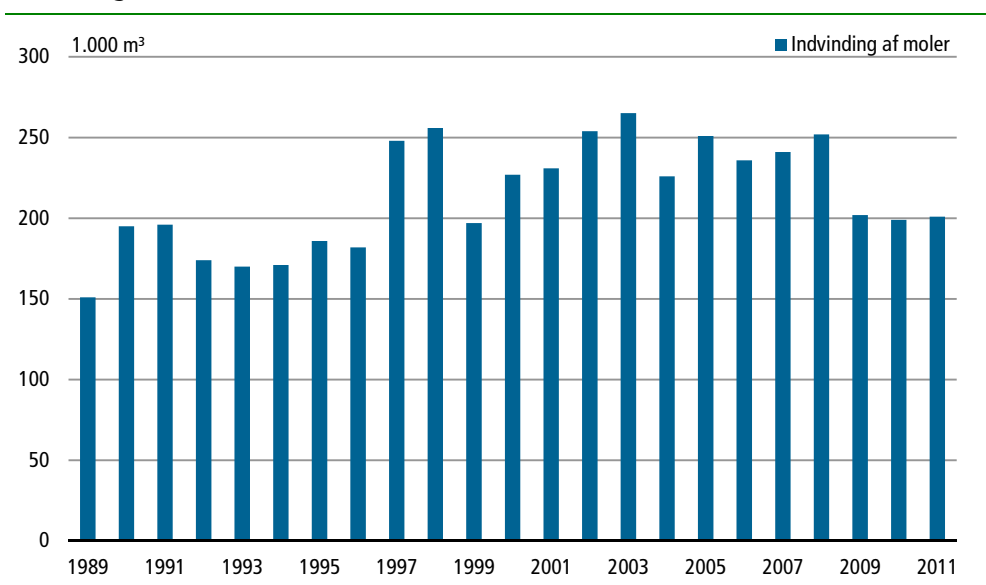
201.000 m³
moler i 2011

I 2011 blev der indvundet 201.000 m³, hvilket er på niveau med året før, hvor der blev indvundet 199.000 m³.

Moler findes kun i
Limfjordsområdet

Moler findes udelukkende i Limfjordsområdet og indvindes på Fur og Mors. Moler er meget let og porøs og bindes sammen til sten eller granulater med et mindre ler-indhold. Hovedprodukterne er absorberende granulater og pulver.

Figur 10.

Indvinding af moler

Tilsætningsstof til
bl.a. kunstgødning

Moler anvendes som tilsætningsstof til kunstgødning, foderstoffer, sprængstoffer, bakelit og gummi samt i medicinalindustrien.

Oversigtstabel 8.

Indvinding af moler fordelt på anvendelse. 2011

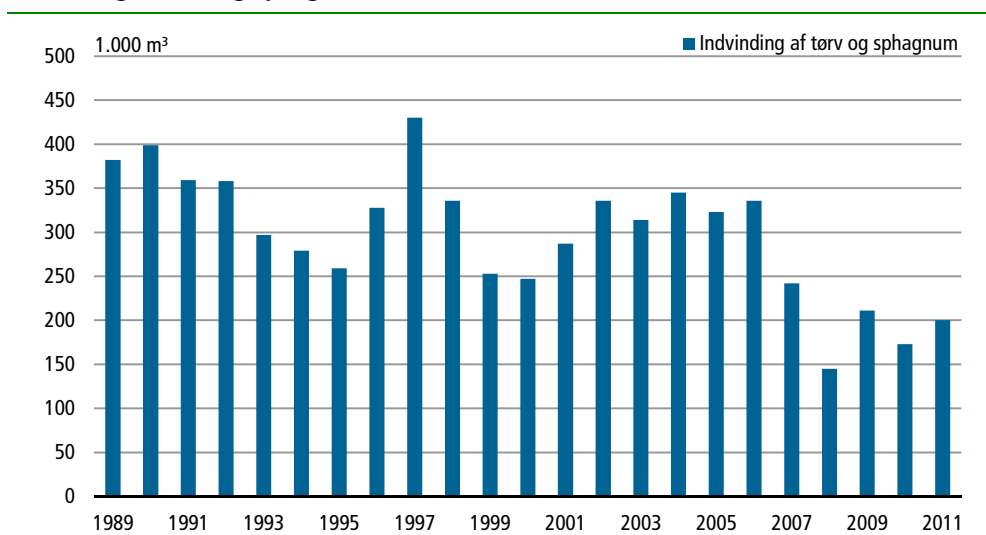
	Granulat	Pulver	Ildfaste sten	I alt
	1.000 m ³			
Hele landet	91	62	48	201
Midtjylland	1	34	48	82
Nordjylland	90	28	-	118

3.8 Tørv og sphagnum

Indvindingen var i
2011 på 200.000 m³

I 2011 lå indvindingen på 200.000 m³, hvilket er en stigning på 16 pct. i forhold til året før. Indvindingen foregår først og fremmest i Store og Lille Vildmose i Region Nordjylland. Hertil kommer en mindre indvinding i Region Midtjylland. Indvindingen dækker store arealer på grund af den ringe råstoftykkelse.

Figur 11. Indvinding af tørv og sphagnum

Dyrkningsmedium og jordforbedringsmiddel

Tørv og sphagnum anvendes fortrinsvis som dyrkningsmedium og jordforbedringsmiddel.

3.9 Øvrige råstoffer

Øvrige råstoffer

De øvrige råstoffer udgør 6 pct. af den samlede indvinding. Af disse øvrige råstoffer består 7 pct. af råjord, 6 pct. af muld, og sandsten og klæg udgør begge mindre end 1 pct., mens *andet* som bl.a. dækker over losseplads-gas udgjorde 86 pct.

Region Sjælland og Region Midtjylland stod for den største del af indvindingen af øvrige råstoffer.

Oversigtstabel 9.

Indvindingen af øvrige råstoffer. 2011

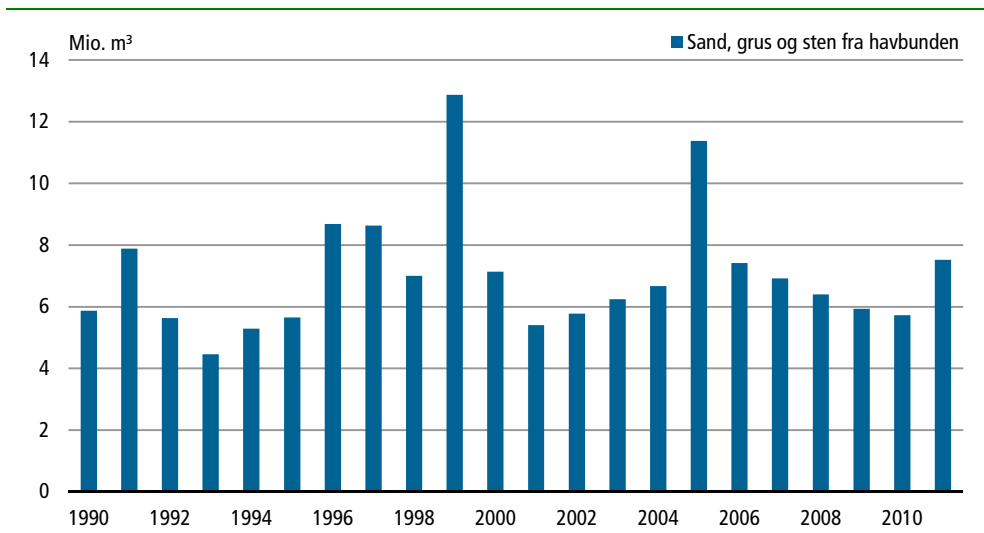
	Råjord	Muld	Sandsten	Flint	Klæg	Andet	I alt
	1.000 m ³						
Hele landet	131	101	1	-	5	1 516	1 754
Hovedstaden ...	6	5	1	-	-	0	11
Sjælland	38	48	-	-	-	733	819
Syddanmark	61	31	-	-	5	-	97
Midtjylland	26	17	-	-	-	780	823
Nordjylland.....	-	0	-	-	-	4	4

4. Råstofindvinding fra havbunden

*Stigning på 31 pct.
siden 2010*

Hovedparten af indvindingen fra havbunden består af sand, grus og sten. I 2011 lå den samlede indvinding fra havbunden på 7,5 mio. m³, mod 5,7 mio. m³ i 2010, hvilket er en stigning på 31 pct. Mængden har varieret periodevis siden 1988.

Figur 12. Indvinding fra havbunden af sand, grus og sten

Kilde: Naturstyrelsen.

Skaller og andet

Hovedgruppen, *Skaller og andet*, i oversigtstabel 10 er nyttiggjort overskudsmateriale af sand, grus og sten, der fremkommer i forbindelse med byggeri og anlægsarbejder. Skallerne er muslingeskaller, som fortrinsvis anvendes til fjerkræfoder.

Oversigtstabel 10.

Indvinding fra havbunden af sand, grus, sten og skaller samt søsten

	Sand, grus, sten	Skaller og andet	Søsten fra stenfiskeri	I alt
	1.000 m ³			
1990	5 741	122	7	5 870
1995	5 563	85	4	5 652
2000	7 132	3	-	7 136
2001	5 399	0	-	5 399
2002	5 782	-	-	5 782
2003	6 243	-	-	6 243
2004	6 669	1	-	6 670
2005	11 367	1	-	11 368
2006	7 410	3	-	7 413
2007	6 920	1	-	6 921
2008	6 364	41	-	6 405
2009	5 925	3	-	5 928
2010	5 722	1	-	5 723
2011	7 522	-	-	7 522

Kilde: Naturstyrelsen.

*Størst indvinding
af fyldsand*

Indvindingen af fyldsand udgjorde med 4,8 mio. m³ den største andel (64 pct.) af den samlede indvinding fra havet i 2011. Dette er stigning på **34 pct.** i forhold til 2010. I 2011 udgjorde gruppen af sand, grus og sten 36 pct. eller 2,7 mio. m³ af den samlede indvinding fra havbunden, hvilket er en stigning på **28 pct.** ift. 2010. I 2011 blev der ikke indvundet skaller og andet. **Rettet i forhold oprindelig version.**

Anvendelsen af fyldsand

Hovedgruppen *Fyldsand* anvendes hovedsageligt til kystsikring, dvs. der primært hentes sand 3-5 km ude i Nordsøen, hvorefter det lægges langs den jyske Vesterhavs

kyst, for at forhindre at havet eroderer kysten. Fyldsand benyttes også til andre fyldningsformål, fx havneanlæg.

Oversigtstabel 11.

Indvinding af råstoffer fra havet fordelt på farvandsområder. 2011

Farvandsområder	Sand, grus, sten	Fyld- sand	Skaller og andet	I alt
	1.000 m ³			
I alt	2 710	4 812	-	7 522
Østersøen omkring Bornholm	249	5	-	254
Østersøen omkring Møn	392	3	-	395
Østersøen vest for Gedser	34	10	-	44
Øresund	260	109	-	369
Smålandsfarvandet	101	25	-	126
Store Bælt	69	6	-	75
Farvandet syd for Fyn	-	-	-	1
Lille Bælt	38	57	-	94
Kattegat vest for Samsø	461	16	-	477
Kattegat øst for Samsø	76	14	-	90
Kattegat omkring Hesselø	225	17	-	242
Kattegat omkring Anholt	-	122	-	122
Kattegat omkring Læsø	-	34	-	34
Limfjorden	-	333	-	333
Skagerrak	11	69	-	81
Nordsøen	793	3 991	-	4 784

Kilde: Naturstyrelsen.

Rettet i forhold oprindelig version.

5. Miljøpåvirkning fra råstofindvinding på land og på havbunden

Miljøpåvirkning

Råstofindvinding har en række miljømæssige konsekvenser. Landskabsprofiler og geologiske formationer bliver ændret. Desuden kan grundvandet påvirkes og dermed også vandkvaliteten og vandforsyningen. Endelig kan der opstå problemer med støj og ekstra trafik specielt i beboede områder.

Efterbehandling er en betingelse for indvindingstilladelse

En betingelse for at få indvindingstilladelse er derfor ifølge råstofloven, at man fremlægger en plan for efterbehandling af indvindingsarealet. Efterbehandlingen omfatter typisk udjævning af gravefronter, udlægning af overjord og muld, jordbearbejdning og beplantning, eventuelt i forbindelse med dræning. Efterbehandlingen sker normalt i takt med at indvindingen skrider frem. Efterbehandling af et indvindingsareal betyder, at det tidligere graveområde bliver indrettet, så det kan bruges til fx landbrugsdrift, rekreativt område, naturområde eller, i sjældne tilfælde, bebyggelse og kolonihaver. 1. januar 1998 blev der indført forbud mod tilførsel af fyldjord i råstofgrave, medmindre der foreligger en dispensation fra amtet. Med virkning fra 1. januar 2000 er forbudet i stedet gældende i henhold til § 52 i jordforureningsloven.

Efterbehandling til rekreative formål

Tidligere blev efterbehandlingen meget ofte udført med henblik på landbrugsformål. I de senere år er der imidlertid gennemført et stigende antal efterbehandlinger til natur- og rekreative formål.

VVM-redegørelse

For større indvindingsprojekter eller indvindingsprojekter af en vis varighed vedrørende råstofferne kalk, kridt, granit, kvartssand, ler mv. kræves en VVM-redegørelse, Vurdering af Virkningen på Miljøet. Det samme gælder sand, grus og sten, hvis udgravningen foregår uden for de områder, der er fastlagt i den regionale råstofplan. Tilladelsen gives på baggrund af VVM-redegørelsen, efter at offentligheden, myndigheder og organisationer har haft mulighed for at udtale sig, jf. Råstofloven, nr. 569 af 30. juni 1997.

På søterritoriet

På havet kan råstofindvinding påvirke bundtopografien, dybdeforholdene og overfladesedimentets sammensætning i og uden for indvindingsområdet. I visse tilfælde kan indvindingsaktiviteten være i konflikt med erhvervmæssige interesser såsom fiskeri og sejlads.

Vurdering af indvindingsprojekter For større indvindingsprojekter på havet der vurderes at påvirke miljøet i væsentlig grad, gælder ligeledes, at ansøgningen skal gennemgå en VVM-procedure jf. Bekendtgørelse nr. 126 af 4. marts 1999. På havet forsøger man fra myndighedernes side, at tilrettelægge indvindingen således, at efterbehandling overflødiggøres.

6. Baggrundsoplysninger

Mere information www.dst.dk/stattabel/515.

Seneste offentliggørelse *Råstofindvinding i Danmark 2010* udkom 19. august 2011 i serien Miljø og energi 2011:1 (Statistiske Efterretninger).

Næste offentliggørelse *Råstofindvinding i Danmark 2012* forventes at udkomme juli 2013 i serien Miljø og energi (Statistiske Efterretninger).

Henvendelse Jamila Buzquurz, tlf. 39 17 33 66, jbu@dst.dk
Dennis Hansen, tlf. 39 17 36 67, deh@dst.dk

7. Kilder og metoder

Læs mere i varedeklaration På www.dst.dk/varedeklaration/1115 er der en mere omfattende beskrivelse af kilder og metoder.

Kilder og metode Tallene for råstofindvinding fra landjorden blev fra 1996 til 2005 indberettet fra indvinderne til Danmarks Statistik via amterne. Før 1996 var det Naturstyrelsen der varetog den statistiske fremstilling af råstofindvinding på land. Tallene for indvindingen på havbunden er indberettet til Naturstyrelsen (det tidligere By- og Landskabsstyrelsen, og før det Skov og Naturstyrelsen). Naturstyrelsen har i perioden 1989-1995 modtaget indberetning om råstofindvinding fra landjorden og på havbunden. I 2006 er tallene vedr. indvinding på landjorden indberettet til Danmarks Statistik via By- og Landskabsstyrelsen og fra 2007 er tallene indberettet til Danmarks Statistik via kommunerne.

Kommunalbestyrelsen giver tilladelse til landindvinding Indvinding af råstoffer fra landjorden sker fra 2007 efter tilladelse fra kommunalbestyrelsen. Tilladelse til indvinding på strandbredder og andre kyststrækninger, hvor der ikke findes sammenhængende landvegetation, kræver tilslutning fra Kystdirektoratet. Ansøgningen skal indeholde oplysninger om indvindingsområdet, arten, mængden og anvendelsen af råstoffet. En tilladelse til indvinding af råstoffer kan gives for op til 10 år. I særlige tilfælde kan der gives tilladelse for en længere periode. En tilladelse skal bl.a. indeholde vilkår om, at indvinding og efterbehandling sker efter en godkendt plan.

Tilladelse fra Naturstyrelsen til havindvinding Indvinding fra havbunden sker med specialbyggede skibe. Sand, grus, mindre sten og skaller suges op fra havbunden, mens store sten, såkaldte sø-sten, fiskes op med grab. Indvindingen af råstoffer fra havbunden kan kun foretages efter særlig tilladelse og herunder efter en godkendelse af, hvad råstofferne skal anvendes til. Miljøministeriet har ansvaret for kortlægning af råstoffer på søterritoriet og kontinentalsoklen. Med baggrund i kortlægningen udarbejdes der planer for råstofindvinding på havbunden. Efterforskning og indvinding af råstoffer på søterritoriet og på kontinentalsoklen sker efter tilladelse fra Naturstyrelsen. En tilladelse kan gives inden for et geografisk afgrænset og miljøvurderet areal i op til ti år. Desuden kræves en godkendelse af indvindingsmateriellet. Skalindvindingen blev i 1994 indskrænket til begrænsede områder og perioder.

Tabel 1. Indvinding af råstoffer på land fordelt på kommuner. 2011

	Sand, grus, sten	Kvarts- sand	Granit	Ler	Plastisk ler mv.	Moler	Kalk/ kridt	Tørv/ sphag- num	Øvrige	I alt
Region/kommune										
	1.000 m³									
Hele landet	23 017	297	202	377	244	201	2 362	200	1 754	28 654
Region Hovedstaden	835	-	202	10	-	-	1	-	11	1 060
Albertslund	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Allerød	118	-	-	-	-	-	-	-	-	118
Ballerup	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bornholm	32	-	202	-	-	-	-	-	2	237
Brøndby	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dragør	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Egedal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fredensborg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Frederiksberg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Frederikssund	44	-	-	-	-	-	-	-	2	46
Furesø	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gentofte	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gladsaxe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Glostrup	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gribskov	46	-	-	10	-	-	-	-	5	61
Halsnæs	58	-	-	-	-	-	-	-	0	58
Helsingør	158	-	-	-	-	-	-	-	2	160
Herlev	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hillerød	21	-	-	-	-	-	-	-	-	21
Hvidovre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Høje-Taastrup	357	-	-	-	-	-	1	-	-	358
Hørsholm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ishøj	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
København	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lyngby-Taarbæk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rudersdal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rødovre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tårnby	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vallensbæk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Region Sjælland	4 867	-	0	2	7	-	484	-	819	6 179
Faxe	14	-	0	-	-	-	225	-	0	239
Greve	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Guldborgsund	86	-	-	-	-	-	-	-	1	87
Holbæk	128	-	-	-	-	-	-	-	1	129
Kalundborg	1 048	-	-	-	-	-	-	-	8	1 056
Køge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lejre	51	-	-	-	-	-	-	-	-	51
Lolland	53	-	-	-	-	-	-	-	1	54
Næstved	129	-	-	-	2	-	-	-	-	131
Odsherred	68	-	-	-	5	-	-	-	28	101
Ringsted	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Roskilde	2 435	-	-	-	-	-	-	-	748	3 183
Slagelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Solrød	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sorø	736	-	-	-	-	-	-	-	12	748
Stevns	-	-	-	-	-	-	259	-	-	259
Vordingborg	119	-	-	2	-	-	-	-	21	142
Region Syddanmark	6 447	58	-	176	12	-	-	-	97	6 790
Assens	163	-	-	41	-	-	-	-	6	210
Billund	186	-	-	-	-	-	-	-	-	186
Esbjerg	493	31	-	13	-	-	-	-	-	536
Fanø	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fredericia	-	9	-	-	-	-	-	-	-	9
Faaborg-Midtfyn	302	-	-	-	-	-	-	-	4	307
Haderslev	162	-	-	-	-	-	-	-	-	162

Tabel 1. (fortsat)

Indvinding af råstoffer på land fordelt på kommuner. 2011

Region/kommune	Sand, grus, sten	Kvarts- sand	Granit	Ler	Plastisk ler mv.	Moler	Kalk/ kridt	Tørv/ sphag- num	Øvrige	I alt
	1.000 m ³									
Kerteminde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Kolding	216	6	-	-	-	-	-	-	1	223
Langeland	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Middelfart	86	-	-	-	-	-	-	-	42	128
Nordfyns	49	-	-	-	-	-	-	-	1	50
Nyborg	50	-	-	-	-	-	-	-	0	51
Odense	181	-	-	-	-	-	-	-	9	191
Svendborg	269	3	-	22	12	-	-	-	21	327
Sønderborg	6	-	-	78	-	-	-	-	-	84
Tønder	56	-	-	-	-	-	-	-	5	61
Varde	193	-	-	-	-	-	-	-	0	193
Vejen	227	-	-	-	-	-	-	-	0	227
Vejle	641	-	-	-	-	-	-	-	-	641
Ærø	17	-	-	-	-	-	-	-	0	17
Aabenraa	3 149	8	-	23	-	-	-	-	8	3 188
Region Midtjylland	7 348	240	-	102	224	82	60	37	823	8 915
Favrskov	350	7	-	9	168	-	-	-	-	533
Hedensted	751	-	-	-	-	-	-	-	4	755
Herning	189	-	-	-	-	-	-	-	25	214
Holstebro	247	3	-	10	-	-	-	-	-	261
Horsens	627	179	-	-	-	-	-	-	1	808
Ikast-Brande	313	5	-	-	-	-	-	-	2	320
Lemvig	248	-	-	-	-	-	-	-	1	249
Norddjurs	460	12	-	27	-	-	-	37	-	537
Odder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Randers	391	4	-	0	56	-	3	-	0	454
Ringkøbing-Skjern	522	14	-	1	-	-	-	-	2	539
Samsø	12	-	-	-	-	-	-	-	-	12
Silkeborg	1 234	3	-	-	-	-	-	-	4	1 242
Skanderborg	595	11	-	-	-	-	-	-	-	606
Skive	87	-	-	7	-	82	45	-	113	334
Struer	174	0	-	-	-	-	-	-	-	174
Syddjurs	368	-	-	-	-	-	12	-	-	380
Viborg	777	0	-	47	-	-	-	-	671	1 496
Aarhus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Region Nordjylland	3 520	-	-	86	-	118	1 817	163	4	5 709
Brønderslev	31	-	-	-	-	-	-	-	-	31
Frederikshavn	291	-	-	-	-	-	-	-	-	291
Hjørring	70	-	-	13	-	-	-	0	4	87
Jammerbugt	356	-	-	-	-	-	-	103	0	459
Læsø	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Mariagerfjord	619	-	-	31	-	-	-	-	-	649
Morsø	113	-	-	-	-	118	-	-	-	231
Rebild	764	-	-	-	-	-	-	-	-	764
Thisted	414	-	-	17	-	-	16	-	-	447
Vesthimmerlands	469	-	-	-	-	-	166	-	-	636
Aalborg	392	-	-	26	-	-	1 635	59	-	2 113

Tabel 2. Losning af råstoffer fra havbunden fordelt på kommuner. 2011

Region/Kommune	Sand	Grus	Sten	Fyld-sand	Andet	I alt
	1.000m ³					
Hele landet	573	861	1 133	4 771	-	7 337
Region Hovedstaden	388	274	137	129	-	929
Bornholm	179	-	-	-	-	233
Gribskov	4	2	-	11	-	23
Halsnæs	11	-	55	-	-	41
Helsingør	-	-	-	4	-	11
Hvidovre	68	155	100	3	-	458
København	18	22	7	67	-	162
Lyngby-Taarbæk	-	-	-	1	-	1
Region Sjælland	63	138	53	36	-	291
Faxe	17	5	29	-	-	51
Guldborgsund	4	30	5	8	-	46
Kalundborg	3	5	-	5	-	12
Køge	34	40	1	1	-	76
Lolland	2	12	-	5	-	20
Næstved	3	45	9	17	-	73
Vordingborg	1	2	9	-	-	12
Region Syddanmark	72	186	458	1 890	-	2 607
Esbjerg	-	-	262	1 813	-	2 075
Fredericia	-	-	-	48	-	48
Faaborg-Midtfyn	0	1	-	4	-	5
Kerteminde	47	4	84	3	-	137
Kolding	-	-	-	-	-	-
Middelfart	3	40	39	10	-	92
Nyborg	5	126	40	-	-	171
Odense	5	10	27	-	-	42
Svendborg	0	-	-	-	-	-
Sønderborg	2	-	-	4	-	6
Tønder	-	-	-	8	-	8
Vejle	4	-	-	-	-	4
Ærø	3	5	6	0	-	14
Aabenraa	4	-	-	-	-	4
Region Midtjylland	43	255	402	2 181	-	2 881
Hedensted	25	-	9	8	-	43
Holstebro	-	-	-	101	-	101
Horsens	4	1	84	-	-	89
Lemvig	-	199	143	497	-	839
Norddjurs	-	-	-	28	-	28
Ringkøbing-Skjern	-	-	-	1 541	-	1 541
Aarhus	14	55	165	5	-	240
Region Nordjylland	6	8	83	534	-	630
Frederikshavn	-	8	-	5	-	13
Hjørring	6	-	-	69	-	75
Thisted	-	-	74	341	-	415
Aalborg	-	-	9	118	-	127
Udland og ukendt	6	119	19	41	-	185

Note Udland og ukendt indgår ikke i totalen for losning i kommuner.

Rettet i forhold oprindelig version.

Miljø og energi

Publicering Danmarks Statistik offentliggør oplysninger om *Miljø og energi* i publikationer, på www.statistikbanken.dk, på www.dst.dk og som serviceopgaver.

Emneorienterede publikationer

Statistiske Efterretninger *Statistiske Efterretninger* er den centrale publikationsserie for professionelle brugere. Her udsendes detaljerede artikler med resultater fra alle tilbagevendende statistikker som pdf.

Der bringes desuden resultater af ad hoc-undersøgelser.

Statistiske Efterretninger består af følgende emneserier:

- Befolkning og valg
- Arbejdsmarked
- Løn
- Sociale forhold, sundhed og retsvæsen
- Indkomst, forbrug og priser
- Generel erhvervsstatistik
- Landbrug og fiskeri
- Industri
- Byggeri og boligforhold
- Serviceerhverv
- Transport
- Miljø og energi
- Nationalregnskab og betalingsbalance
- Offentlige finanser
- Penge- og kapitalmarked.

I emneserien *Miljø og energi* offentliggøres følgende artikler:

- Energiregnskab for Danmark
- Råstofindvindingen i Danmark.

Statistikservice *Statistikservice* tilbyder abonnement på statistikker, der indeholder mere detaljerede tabeller end *Statistiske Efterretninger*.

Statistikservice består af følgende emneserier, der udkommer som pdf:

- Prisstatistik
- Udenrigshandlen fordelt på varer og lande.

Tværgående publikationer

Nyt fra Danmarks Statistik *Nyt fra Danmarks Statistik* bringer i kort form den løbende information om nye tal fra vores statistikker. Resultaterne publiceres som hovedregel i en mere uddybet form i Statistikbanken og i *Statistiske Efterretninger*. Publikationen udkommer ca. 650 gange om året.

Nyt fra Danmarks Statistik kan hentes gratis på www.dst.dk/nyt.

Statistisk Tiårsoversigt *Statistisk Tiårsoversigt* bringer sammenlignelige årsopgørelser, der belyser relevante forhold i det danske samfund. Tallene vedrører den senest afsluttede tiårperiode og viser derfor både udvikling og strukturændringer. Tiårsoversigten er velegnet til undervisningsbrug og udkommer hvert år i august.

Statistisk Årbog *Statistisk Årbog* giver et samlet overblik over den officielle statistikproduktion. I *Statistisk Årbog* bringes uddrag af resultaterne fra hovedparten af Danmarks Statistiks undersøgelser. Endvidere bringes der tal fra andre statistikproducenter om forhold, som Danmarks Statistik ikke selv producerer statistikker om.

Statistisk Årbog udkommer hvert år i juni. Den kan hentes gratis på www.dst.dk/aarbog i en dansk udgave og på www.dst.dk/yearbook i en engelsk udgave.

Danmark i tal *Danmark i tal* er en gratis publikation fra Danmarks Statistik, som henvender sig til borgere med appetit på tal om Danmark. I hæftet – som også findes i en engelsk udgave – bliver du præsenteret for flere centrale statistikker på et overordnet niveau. *Danmark i tal* indeholder desuden figurer og tekst, som forklarer tallene. *Danmark i tal* kan hentes som gratis pdf på www.dst.dk/danmarkital, eller bestilles i papirudgave på www.dst.dk/boghandel.

Statistikbanken

Danmarks Statistikbank *Danmarks Statistikbank*, www.statistikbanken.dk, er den store databank på internettet, som løbende udbygges til at indeholde hele Danmarks Statistiks offentligt tilgængelige statistik.

Brug af Statistikbanken er gratis, og alle kan downloade tal fra Statistikbanken til egen pc i bl.a. Excel eller i PC-AXIS-formatet.

Det er muligt at abonnere på offentliggørelser af de enkelte tabeller og tabeludtræk.

Statistikkerne er placeret inden for de samme emnegrupper, som i øvrigt anvendes i Danmarks Statistik. Statistikkerne kan desuden findes ved direkte søgning på tekst eller tabelreference.

Statistikbanken findes også i en fuldt dækkende engelsk version (www.statbank.dk).

PC-AXIS PC-AXIS-programmet, der er velegnet til viderebehandling af statistiske data, er gratis. Det kan downloades fra Danmarks Statistiks hjemmeside, www.dst.dk/pc-axis.

Henvendelse: Formidlingscenter
Web og Statistikbank
Danmarks Statistik
Sejrøgade 11, 2100 København Ø
Tlf. 39 17 31 50, fax 39 17 39 99, databanker@dst.dk

Danmarks Statistiks servicevirksomhed

Skræddersyet statistik tilpasset dit behov Den store mængde af statistikdata som Danmarks Statistik administrerer, giver mulighed for andre fordelinger og sammensætninger end de, der publiceres. Det kan fx være statistikker på tværs af de offentliggjorte statistikemner, statistik på et specifikt geografisk område eller detaljerede erhvervsoplysninger.

Hvad betales der for Kunder betaler alene for den tid, som anvendes til de indtægtsdækkede opgaver, hvorimod de grundlæggende data, som er indsamlet og bearbejdet til statistikprogrammet, stilles gratis til rådighed.

Få et tilbud Har du behov for at få løst en bestemt statistisk opgave, kan du få et tilbud, som bl.a. omfatter leveringstid og pris. Opgaven kan leveres i de fleste gængse formater, bemærk dog at prisen bliver udregnet efter det samlede tidsforbrug, så ønskes særlige formater, herunder fx PC-axis, vil tidsforbruget øges og dermed prisen for opgaven. Danmarks Statistik kan desuden supplere kundernes statistikdata med oplysninger fra statistikprogrammet, ligesom selvstændig dataindsamling kan tilbydes gennem interviewservice.

Henvendelse Kontakt Danmarks Statistiks kundecenter på kundecenter@dst.dk eller tlf. 39 17 35 44, eller se yderligere information på www.dst.dk/service.

Forskningsservice

Danmarks Statistik har en særlig ordning for forskere, der ønsker at anvende Danmarks Statistiks microdata til forskningsprojekter. Henvendelse herom til: Forskningsserviceenheden (FSE) på tlf. 39 17 31 31 eller 39 17 31 32 eller via www.dst.dk/forskning.

Salg af publikationer

Henvendelse Danmarks Statistiks publikationer kan bestilles på www.dst.dk/boghandel eller hos Schultz Boghandel, tlf. 43 22 73 00. De trykte publikationer kan endvidere købes gennem boghandlerne.

Informationsservice og Bibliotek

Danmarks Statistiks Informationsservice og Bibliotek er offentligt tilgængeligt efter aftale. Biblioteket er hovedfagbibliotek for beskrivende statistik og rummer landets største samling af dansk og udenlandsk statistik.

Medarbejderne hjælper gerne med at finde data fra alverdens lande og internationale organisationer. Biblioteket er det nationale kontaktpunkt for European Statistical Data Support (ESDS) og vejleder om Eurostats databanker og publikationer.

Henvendelse Danmarks Statistiks Informationsservice og Bibliotek.
Telefonen er åben mandag-torsdag 10-15, fredag 10-14.
Besøg er kun muligt efter aftale.

Sejrøgade 11, 2100 København Ø
Tlf. 39 17 30 30
Fax 39 17 30 03
bib@dst.dk

www.dst.dk/bibliotek
www.dst.dk/eudata